

Závěrečný projekt

Bc. Alžběta Mikaušová

Projekt - diplomová práce

Téma: Žák se specifickými poruchami učení a chování v běžné základní škole

Výzkumný problém:

Vývoj sociální interakce, dovedností a zařazení do kolektivu u integrovaného žáka s poruchou chování a specifickými poruchami učení.

Zdůvodnění tématu:

V dnešní době se velmi často, jako učitelé, můžeme setkat na základních školách s žáky s poruchami učení a chování. U těchto dětí se mnohokrát objevují i problémy v sociální oblasti, které jsou zapříčiněny právě specifickými poruchami učení a chování. V mé diplomové práci navazuji na bakalářskou práci, ve které jsem se věnovala žákovi s těžkou formou ADHD. Tento chlapec je od prvního ročníku integrován do třídy, která v 1. ročníku byla rozdělena na dvě třídy a ve 2. ročníku spojena v jednu. V bakalářské práci jsem se soustředila na vzájemné vnímání chlapce spolužáky a vnímání spolužáky chlapcem s ohledem na dvě skupiny z 1. ročníku. V diplomové práci navazuji na již získané informace a výsledky výzkumu, které budu porovnávat a sledovat jejich rozdílnost v současném stavu třídy. Zaměřím se jednak na oblast sociální (komunikace, kamarádství, tolerance), ale i na rozvoj chlapcových dovedností a schopností, které zaznamenávám v průběhu 1 roku. Dále budou v práci uvedeny metody, které během této doby s chlapcem používáme při výuce.

Cíl výzkumu:

Zachycení pokroků integrovaného chlapce se specifickými poruchami učení a chování v průběhu jednoho roku. Popsání metod, které jsme při vzdělávání tohoto chlapce používali a zhodnotit, která při její aplikaci působila kladně.

Výzkumné otázky:

- K jakému pokroku dochází u žáka se specifickými poruchami učení a chování v období jednoho roku?
  - K jaké změně došlo ve vnímání třídy integrovaným žákem?
  - Jak žáci nyní vnímají integrovaného chlapce?
  - Jaké jsou u integrovaného žáka pokroky ve vzdělávacích dovednostech a schopnostech?
  - Jaký je vývoj z hlediska četnosti afektivních záchvatů? Jsou mírnější nebo mají progresivní tendenci?

Výzkumné metody:

Pro diplomovou práci jsem si vybrala kvalitativní výzkumnou strategii. Pro realizaci výzkumu budu používat metody pozorování, rozhovoru, dotazník, analýza dokumentů a školní práce. Pro kvalitativní výzkumnou strategii jsem se rozhodla, protože navazuji na bakalářskou práci, ve které podrobně zkoumám třídní klima a vztahy v konkrétní třídě. S touto třídou jsem velmi často v kontaktu, protože zde zastávám místo asistenta pedagoga. Díky tomu mohu v průběhu celého roku sledovat a podrobně zaznamenávat dění v této třídě.

Návrh metody sběru dat:

Z důvodu možnosti porovnání dat bude využit dotazník MCI (My Class Inventory), který byl použit i v bakalářské práci. Tento dotazník byl vytvořen B. J. Fraserem a D. L. Fischerem a pro použití v České republice přeložen J. Laškem. Dotazník je sestaven z 25 otázek, na které lze odpovídat ANO či NE. Udává hodnoty pěti položek třídního klimatu (spokojenost, třenice, soutěživost ve třídě, obtížnost učení a soudržnost třídy).

Další metodou sběru dat bude „Dotazník pro žáky“. Tento dotazník se skládá ze 13 otázek, které se věnují vnímání integrovaného žáka spolužáky. Získaná data budou porovnána s předchozími. Výsledky dotazníků budou interpretovány kvalitativně, záměrem tedy nebude zobecnění výsledků, ale získání konkrétních dat týkajících se této třídy.

Třetí metoda získávání dat je pozorování. Pozorování bude realizováno v rámci jednoho týdne. Cílem je zaznamenat a popsat situaci a vztahy ve třídě s integrovaným žákem. Data budou porovnána s pozorováním, které proběhlo v roce 2011 při realizaci bakalářské práce.

Další metodou je získání informací pomocí polostrukturovaných rozhovorů s integrovaným žákem, třídní učitelkou a speciálním pedagogem, který vede žákovu reedukaci v pedagogicko-psychologické poradně (Hybešova 15, Brno).

Pro zjištění pokroku v oblasti vzdělávacích schopností a dovedností využiji analýzu osobních dokumentů a školní práce. Budu porovnávat s ročním odstupem dokumenty z vyšetření z Pedagogicko-psychologické poradny (Hybešova 15, Brno) a žákovu školní práci. Pro zjištění vývojové tendence afektivního chování využiji informačního deníčku, který je veden asistentem pedagoga pro informovanost rodičů. Do tohoto deníčku jsou zapisovány chlapcovy úspěchy ale také výskyt a síla afektivního chování.

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat:

Dotazník MCI

- V naší třídě baví děti práce ve škole. ANO/NE
- V naší třídě se děti mezi sebou pořád perou. ANO/NE
- V naší třídě je těžké učení, máme moc práce. ANO/NE
- V naší třídě je každý mým kamarádem. ANO/NE

Dotazník pro žáky

- Je integrovaný žák tvůj kamarád? ANO/NE
- Hraje si s tebou integrovaný spolužák o přestávkách? ANO/NE
- Víš, jak integrovaný spolužák tráví volný čas? ANO/NE
- Popral ses někdy s integrovaným žákem? ANO/NE

Rozhovor s třídní učitelkou

- Myslíte si, že se ve třídě objevují častěji hádky, než tomu bylo před rokem?
- Myslíte se, že se ve třídě objevují častěji rvačky, než tomu bylo před rokem?
- Vyrušuje integrovaný žák ve výuce? Shledáváte jeho vyrušování stejně časté, častější nebo méně časté než tomu bylo před rokem?
- Ruší chování integrovaného chlapce ostatní žáky?

Možné praktické a etické problémy:

Praktické problémy v oblasti spolupráce školy, rodičů a dětí neočekávám, protože mezi námi panují velmi dobré pracovní i přátelské vztahy. Z etických problémů budu ve výzkumu řešit zachování anonymity zkoumaného žáka. Z toho důvodu bude pozměněno jeho jméno. Adresa a bližší údaje o škole nebudou zveřejněny a při záznamu pozorování a rozhovorů budu používat pouze iniciály.

Záznam z první analýzy dokumentů:

Zpráva z psychologického vyšetření (školní rok 2010/2011)

Petr (jméno bylo změněno) se narodil v srpnu roku 2002. Jeho raný vývoj byl v normě. V raném věku byl hospitalizován na týden v nemocnici bez přítomnosti matky. V 2,6-3 letech začíná mluvit v souvislých větách. Od dětství je v péči neurologa. První návštěva v PPP se uskutečnila roku 2006. Závěrem byl vývojový deficit v oblasti hrubé a jemné motoriky. Ostatní vývojové oblasti jsou v normě. Na základě neurologického vyšetření byla v roce 2007 stanovena diagnóza ADHD a byl navrhnout odklad školní docházky o jeden rok s pokračující integrací do mateřské školy s asistentem. V roce 2010 z vyšetření Petra v PPP vyplývá, že se jedná o chlapce s nevyrovnaným intelektovým a osobnostním vývojem. Jeho úroveň nadání ve slovně-pojmové složce je ve středním průměru a logický úsudek v pásmu nadprůměru. Objevuje se u něj specifická porucha učení dysgrafie v kombinaci s projevy těžší formy ADHD.

V řeči se objevují vady výslovnosti a artikulace, což je zapříčiněno nezralou sluchovou percepcí. Dodnes navštěvuje logopeda. Petr navazuje kontakt bezprostředně a ihned. Při delší komunikaci se objevuje psychomotorický neklid a nesoustředěnost. U Petra je patrná neschopnost seberegulace. Při práci vyžaduje opětovnou zpětnou vazbu a stimulaci. Na osvojení učiva potřebuje delší čas. Při výuce Petr vyžaduje individuální péči vzhledem k jeho tempu práce i neschopnosti se soustředit.

Petr při čtení komolí a zadržává se. Při psaní diktátu je písmo roztřesené a neúhledné. Tempo psaní je velmi pomalé. Občas potřebuje připomenout, jak se některé písmeno píše. Lateralita je pravostranná

Osobnost dítěte – Petr je vstřícný chlapec, který neumí zcela zvládnout svou nevoli. Projevují se rysy sebestřednosti a často nepředpokládané prvky agresivity (verbální i fyzická) vůči svému okolí. Jakákoliv záminka, nevhodné slovo, gesto u něj mohou vyvolat nepřiměřenou agresivní reakci a to i k pedagogům. V kolektivu není schopen delší práce. Vyžaduje dobrý vztah a pevné vedení ze strany pedagogů. Jeden z motivačních prvků jsou pro Petra dobré známky a ocenění. Jeho velkým zájmem je příroda a počítače.

Modifikace výzkumného návrhu:

Na základě provedení analýzy dokumentů z psychologického vyšetření, jsem se rozhodla ve výzkumné části diplomové práce se více zaměřit na některé aspekty. Jedním z nich je sluchová stránka. Jak je napsáno v psychologické zprávě, chlapec má nezralou sluchovou percepci. Zaměřím se tedy více na její reedukaci a vývoj. Druhou rovinou, které se budu více věnovat, je úroveň nadání ve slovně-pojmové složce. Nyní je ve středním průměru. Sledovat budu její vývoj a stav, zda zůstává v průměru nebo se snižuje či zvyšuje. Další sledovanou složkou bude čtení. Zde se zaměřím především na tempo a správnost. Poslední částí, kterou budu více do hloubky sledovat a analyzovat, je písmo. Žák má problém s jeho úhledností a tempem. Všechny tyto aspekty budu pozorovat a pomocí cvičení analyzovat.

Literatura:

- ASHLEY, Susan. *The ADD & ADHD : Answerbook*. United States of America : Sourcebooks, Inc., 2005. 276 p. s. ISBN 978-1-4022-0549-1.
- BARKLEY, Russell A. *Taking charge of ADHD*. Rev. ed. New York : The Guilford Press, 2000. 322 p. s. ISBN 1-57230-560-6.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Vyd. 1. Brno : MSD, spol. s r.o., 2005. 419 s. ISBN 80-86633-37-3.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Kapitoly ze specifických poruch učení I: Vymezení současné problematiky*. Brno: Paido, 2006. 128 s. ISBN 80-210-3613-3.
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha : Grada Publisher, a.s., 2010. 328 s. ISBN 978-80-247-2742-4.
- JUCOVIČOVÁ, Drahomíra; ŽÁČKOVÁ, Hana. *Neklidné a nesoustředěné dítě : ve škole a v rodině*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2697-7.
- LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Vyd. 2. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 161 s. ISBN 978-80-7041-980-9.
- MUNDEN, Alison; ARCELUS, Jon. *Poruchy pozornosti a hyperaktivita*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2002. 120 s. ISBN 80-7178-625-X.
- PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno : Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6.
- POKOROVÁ, Věra. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. 312 s. ISBN 80-7178-135-5.
- POKOROVÁ, Věra. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 156 s. ISBN 80-7178-228-9.
- TRAIN, Alan. *Specifické poruchy chování a pozornosti : Jak jednat s velmi neklidnými dětmi*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. 168 s. ISBN 80-7178-131-2.

- VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. Vyd. 1. Brno : Masarykova univerzita, 2010. 330 s. ISBN 978-80-210-5159-1.
- ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení : Specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. Vyd. 10. Praha : Portál, 2003. 264 s. ISBN 80-7178-800-7.

Pečlivě zpracovaný projekt, nebála bych se Váš výzkum rámovat jako případovou studii. Doporučuji otevřenější otázky v rozhovoru s učitelkou.